

— לא השפיע עליו כלל הידיעה על מעשה העגל כי היה מופשט מהנעשה בעולם; ורק לאחר שירד מההר השפיעה עליו ידיעה זו¹⁰⁵, עד כדי כך שחרה אפו ושבר את הלוחות.

אֵת הַלְּוָחֹת

(לקוטי שיחות ח"י ע' 169 ואילך)

כז

וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה ה' יַחַרְהָ אֶפְדָּךְ
בְּעַמְּךָ (לב, יא)

"למה ה' וגו' – כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור" (רש"י)

יש להקשות:

בפרשת יתרו¹⁰⁶ פירש רש"י, שהסיבה לכך שנאמר "אנוכי ה' אלוקיך" – לשון יחיד – היא כדי "ליתן פתחון פה למשה ללמד סגוריא במעשה העגל; וזהו שאמר 'למה ה' יחרה אפך בעמך' – לא להם ציווית 'לא יהיה לך אלוקים אחרים', אלא לי לבדי!".

מדוע, איפוא, מפרש רש"י כאן את דבריו של משה "למה יחרה אפך בעמך" בדרך אחרת?

ויש לבאר:

מכך שמשה מדגיש בדבריו את חרון אפו של ה' ("למה ה' יחרה אפך בעמך"), ולא את העונש לבני-ישראל ("למה ה' תכלה את עמך" – על משקל דברי ה'¹⁰⁷: "ויחר אפי בהם ואכלם") – משמע שעיקר טענתו לא היתה כלפי עצם העונש לעובדי העגל, שהרי מובן מאליו שהחוטאים

105. וכפי שהתבטא בכך שהלוחות "כבדו על ידיו" (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה).

106. כ, ב.

107. פסוק י'.

ראויים לעונש; עיקר טענתו של משה היתה על כך שהחטא גרם לחרון-אף מיוחד, שהחמיר את העונש¹⁰⁸ ואף הרחיב אותו לכל בני ישראל, ולא רק לעובדי העגל¹⁰⁹.

וזוהו שמפרש רש"י "למה ה' יחרה אפך בעמך – כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גיבור בגיבור": אמנם החוטאים ראויים לעונש, אבל מה פשרו של חרון-אף זה שגורם לך להחמיר בעונשם של בני ישראל יותר מהראוי? וכי יש לעגל חשיבות כלשהי שיש בה כדי לעורר קנאה וחרון-אף?!

ולכן אין רש"י מסתפק בפירוש "לא להם ציווית' לא יהיה לך אלוקים אחרים', אלא לי לבדי" – שהרי לפי פירוש זה טענתו של משה היא רק כלפי העונש לעובדי העגל עצמם, שהעונש כלל אינו מגיע להם, מאחר שהציווי "לא יהיה לך אלוקים אחרים" לא התייחס אליהם (כביכול), ולא (כמו ששמע מהכתוב כאן) כלפי חרון-אפו של הקב"ה בכלל.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 402 ואילך)

כח

לְמָה ה' יַחַרְה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ (לב, יא)

"כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור" (רש"י)

מקורו של ביטוי זה הוא בדברי הגמרא¹¹⁰ – "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר"¹¹¹.

יש לשאול, איפוא: מדוע משתמש רש"י רק בשתי הדוגמאות

108. כפי שמתבטא בכך שגם מי שחטא בלי עדים והתראה נענש (כדברי רש"י בפסוק כ).

109. כפי שמוכן מתוך דברי הקב"ה (פסוק י): "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול".

110. עבודה-זרה נה, א.

111. בהתאם ללשון הכתוב (ירמיהו ט, כב): "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו. אל יתהלל עשיר בעושרו".

הראשונות שבגמרא ("חכם בחכם, גיבור וגיבור"), ומשמיט את הדוגמא השלישית ("עשיר בעשיר")?

אוצר החכמה

ויש לפרש:

מדברי הקב"ה למשה "סרו מהר מן הדרך אשר ציוויתים, עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלוקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"¹¹², משמע שחרון אפו של הקב"ה לא התעורר רק בגלל עצם עבודת העגל, אלא גם בגלל טענתם של בני ישראל שהעגל הוא שהוציא אותם מארץ מצרים¹¹³.

וזהו פירוש דברי משה "כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור": כדי להוציא את בני ישראל ממצרים ולהנהיגם במדבר יש צורך בתכונות של חכמה וגבורה – תכונות שאינן קיימות בעגל הזהב, כמובן, ולכן אין סיבה לכך שהקב"ה יתקנא בו (כביכול).

עשירות, לעומת זאת, היא תכונה שאינה נוגעת כלל לעניין יציאת מצרים, ולכן לא הזכיר משה תכונה זו.

(לקוטי שיחות חט"ז ע' 403 ואילך)

כט

וַיְהִי כַאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמִּתְּנָה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיַּחַר
אֶת מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלֶּחֶת וַיִּשְׂבֵּר אֹתָם (לב, יט)

"נסתכל בהן, וראה שפרח כתב מעליהן. אמר: האיך אני נותן להם לישראל את הלוחות, שאין בהם ממש? אלא אחוז ואשברם"

(אבות דרבי נתן פ"ב)

יש להקשות: הרי גם לאחר שפרח הכתב מעל הלוחות, עדיין נשארה

112. לעיל פסוק ח.

113. וזו גם הסיבה שמשה מדגיש (בהמשך הפסוק כאן) – "אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה".